

Beloken Pasen

Ooit was ik bij een rondleiding met kinderen door het slot Oud Zuijlen, dit robuuste kasteel in Maarssen waar in de achttiende eeuw Belle van Zuylen had gewoond. Het kasteel heeft een pronkzaal waarvan alle wanden bespannen zijn met gobelins die een groot bos uitbeelden. Ook de de luiken voor de ramen tonen hetzelfde bos als zij gesloten zijn. De “ahs” en “ohs” waren niet van de lucht, toen de gids, nadat wij de donkere zaal hadden betreden, een van de luiken langzaam op een kier zette. Even langzaam als men het luik opent, zo traag valt dan de ochtend door het uitgestrekte bos. Ineens sta je midden tussen de bomen en maak je als het ware de langzame opkomst van de zon mee, in welke richting van de zaal je ook kijkt. En hoe meer luiken open gaan, des te helderder wordt de dag in het grote loofbos, totdat de gids na een minuut of tien weer alle luiken een voor een sloot en wij bij de invallende avond het bos weer verlieten.

Het bos bij invallende avondschemering: zoiets is Beloken Pasen. In onze taal komt het oude woord “beloken” alleen nog voor in deze verbinding met Pasen: de eerste zondag na Pasen als de luiken weer bijna helemaal dicht zijn: het bos “beloken” dat van “beluiken” komt. En precies wat met de kinderen gebeurde nadat wij de zaal weer verlaten hadden, doet zich voor in dit slotverhaal uit het evangelie van Lucas. Volstrekt opgewonden waren de kinderen, eenmaal buiten, over het weidse bos dat ze gezien hadden, niet beseffend dat de gids de spanning nog wat verhoogd had door, toen het volop middag was in het bos, onzichtbaar een bandrecordertje met vogelgeluiden te starten.

Honderduit hoor je hier enkele leerlingen van Jezus aan een mee oplopende vreemde man vertellen wat er allemaal gebeurd was in Jeruzalem. Hun stemmen slaan bijna over. Zij zijn ontdaan. De ingrijpende gebeurtenissen van de kruisiging en het lijden van Jezus liggen al weer drie dagen achter hen en wat nu in hen is overgebleven is enkel verwarring over wat ze hadden meegemaakt. Dit verhaal van Lucas is een meesterstuk van vertelkunst. Steeds als Lucas de dingen tot hun kern wil zeggen, schildert hij een reisverhaal. De gedachte dat hij, Lucas, de schrijver is van de Handelingen van de Apostelen, is beslist redelijk, want het reizen zit hem in het bloed. Zo doet het kerstverhaal zich voor tijdens een reis; wie de naaste is wordt onthuld tijdens een reis van Jeruzalem naar Jericho en hier, als Pasen aan de orde is op beloken wijze, vindt eveneens de beweging plaats rond de stad Jeruzalem. Vlak vóór de stad - slechts “zestig stadiën”, hetgeen elf kilometer is – doet zich dit verhaal voor. Emmaus heet het dorp waar de onbekende zich bij de druk pratende leerlingen heeft gevoegd. “Waar hebben jullie het toch allemaal over?”, zegt de onbekende die zich welhaast als een journalist gedraagt die zijn nieuwsgierigheid slechts met enkele woorden toont, zodat de leerlingen omstandig spreken. De leerlingen zijn ontgoocheld. De onbekende reageert door in hun ogen kennelijk vreemde dingen te zeggen als: “zijn jullie niet wat traag van begrip; moest de Messias dit alles dan niet lijden...?” waarmee hij doorgaat met vragen stellen, zij het op een retorische wijze, waarna de leerlingen als het donker wordt de onbekende die vast enige sympathie heeft verworven bij hen vanwege zijn interesse, uitnodigen de nacht bij hen door te brengen... En pas later, als ze ergens in het dorp wat eten, blijken de leerlingen in deze onbekende man Jezus, de Verrezene, te herkennen aan het “breken van het brood”... Zo ziet de zaal er uit met de luiken bijna dicht, nu, enkele dagen na Pasen.

En terwijl met alle luiken open het volle licht van Pasen, de schittering, zich deed zien – deze radicale overgang van dood naar leven – zijn wij hier, nu nog slechts één luik op een kier staat, opnieuw getuige van waar de schittering, het volle licht, in de kern

om draaide. Maar nu verkleind, het licht wat teruggetreden, de dimmer van het licht als het ware in zijn laagste stand: wat zie je dan? Drie inzichten zijn het, die resten, geloof ik. Maar hoe klein deze beloken feitjes ook zijn, zij zijn van verstrekkende betekenis. Wat is die kleine revolutionaire boodschap die uit het grote nu is overgebleven? Hoe klinkt nu het dunne "Leitmotiv" nog één keer, nog één keer uit één instrument, nadat vorige week het volledige orkest uitbundig dezelfde grondmelodie heeft gespeeld? Drie inzichten zijn het en ze liggen in elkaar, deze drie, en zijn toch te onderscheiden. Het eerste inzicht is de zorg van de leerlingen voor de onbekende man: "blijf bij ons want de avond valt!" Er staat niet: "wij kunnen u voor de nacht een kamer verhuren". Het had voor de loop van het verhaal strikt genomen niet uitgemaakt. Nee, "blijf bij ons...", klinkt het. Wat zich in Pasen toont als een overvloedige uiting van liefde, liefde die de dood overwint, verdicht, verkleint zich hier als het ware tot dit minimum nu het licht gedimd is: zorg is het, bekommernis. Als Pasen zelf de uitbundigheid van de liefde is – alle luiken open – is Beloken Pasen een zeker minimum waarachter wij niet moeten terugvallen. Zorg voor de vreemdeling waarover de Thora uitvoerig spreekt, zorg die net één slagje verder reikt dan het respect dat wij ten aanzien van elkaar hebben op te brengen in onze samenleving, maar die ook weer niet hoeft samen te vallen met liefde. Ergens tussen respect en liefde ligt zorg. Laten wij het woord liefde daarom omzichtig gebruiken en bijgevolg niet alles dat ons te doen staat steeds onder het gezichtspunt van dit grote woord beschouwen. Dit is het eerste inzicht: zorg! En wel – en dat is het tweede inzicht – zorg voor de onbekende. Er staat niet: "nadat zij in de onbekende, Jezus hadden herkend, zeiden zij: blijf bij ons nu de avond valt". Als in de Schriften daarom staat: "alles wat gij aan de minsten der mijnen hebt gedaan, hebt gij aan mij gedaan", bedoelt de Schrift niet dat wij het goede aan de mens moeten doen *omdat* God daarin verschijnt, in dat goede. Nee, het goede moet worden gedaan aan de mens terwijl men God als het ware vergeet! De aanwezigheid van God is een verrassende toe-gift achteraf in dit handelen. En zo lijkt dit verhaal van Lucas te bevestigen het fundamentele inzicht dat wij in en na de Tweede Wereldoorlog, geïnspireerd door Dietrich Bonhoeffer, hebben opgedaan, het inzicht namelijk dat wij moeten leren leven "alsof er geen God is" ("etsi deus non daretur", Hugo Grotius). God zal niet tussen ons in staan, in onze samenleving! En zo lijkt de religie die wij in de lijn van Jezus willen belijden, radicaal secularistisch: zij gaat wel over God maar zij draait om de mens! Alles wat over God wordt gezegd, is aan de mens geleerd.

Pas nu, nu we deze twee inzichten hebben gewonnen – zorg als minimum en deze zorg voor de vreemdeling enkel omdat hij mens is – pas nu is het derde inzicht volledig te begrijpen: "Zij herkenden de Verrezenen in het breken van het brood". Laten wij met het woord God net zo voorzichtig zijn als met het woord liefde. Dat God een geschenk is in alle handelen aan een naaste dat niet om de hoogste en mooiste religieuze liefdesmotieven was gedaan, blijkt eens te meer in deze herkenning van de Verrezenen in het breken van het brood. En ik geloof dat men zou mogen zeggen, dat de leerlingen de Verrezen Christus pas kunnen herkennen in het breken van het brood, *omdat* zij zichzelf al hadden "gebroken en gedeeld" toen zij de Verrezenen als een nog onbekende hadden uitgenodigd...

Zoals de kinderen weer weggingen met dat laatste beeld van het schemerende bos op het netvlies – "spannend he, als het donker wordt!" – zo eenvoudig is ons geloof: omzien naar mensen, enkel omdat zij mensen zijn en regelmatig bijeen komen om het brood te breken. Laten wij ons vandaag daarom verheugen over beide dingen die in ons midden plaats vinden: zoveel zorg voor mensen en dit eenvoudige gebaar van brood en wijn. De lange weg na Pasen voltrekt zich bij klein licht. Klein licht dat volstaan kan, omdat we het volle licht erachter gezien hebben toen alle luiken open stonden. Het is net alsof Lucas heeft gedacht: je moet de mensen niet naar huis

sturen met dat volle licht op hun ogen: Liefde, God, groot licht! Maak het wat kleiner, nu, voor de lange duur. Als een draagbaar Pasen. Daarom: zalig Pasen! Voorgoed!

Pieter van Hoof